

ודע כי לעניין העדות ציוונו ה' ית' לקבל עדות ב' עדים כשרים לה וחייב
 אב בית דין המיוחדים להרוג את האיש ההוא שהעידו בו אחר דרישה וחקירה, ואע"פ
 שאין אנו יודעים אם הם עידי אמת או עידי שקר, שני²¹ על פי שנים עדים או על פי
 שלשה יומת המת, ובלבד שתהא עדותם מחמת ראייה שהם עומדים ורואין בשעת
 המעשה, שנמצאה ידיעתם ידיעת ההרגשות, אבל אם העידו שני עדים או יותר כי
 חבורה שלבני אדם הגידו להם כי לפניהם הרג ראובן את שמעון והתרו בו והגידו לנו
 המקום והזמן כפי תנאי החקירות המיוחדות ואמרו להם לכו והעידו בדבר זה משמינו
 (אין בדבריהם ממש) ובאו בב"ד והעידו עדות זה אין בדבריהם ממש ולא תועיל עדותן
 כלום מפני שמפי אחרים הן מעידים, ואין ידיעת עדותם בידם מכח ההרגשות, כי לא
 ראו בעיניהם את המעשה אלא מחמת שמועה והגדה הם מעידים ואין זו דרך העדות,
 ואין חייבים ב"ד להרוג את האיש שהעידו עליו, אלא זהו הנקרא עד מפי עד ואין בה
 משום עדות כלל. ולא יהרג האיש שהועד בו אלא בזמן שרואין העדים את המעשה
 בעיניהם ועומדים עליו, שנמצא ידיעתם מחמת ההרגשות, אבל כשתהיה עדותם מחמת
 ראייה אפי' אם הם מאמינים אותם בני אדם שהגידו להם הדבר כנפשם אין ב"ד
 סומכין עליהם בדבר זה ואין בה דין עדות כל עיקר. וכן אמרה המשנה²² כיצד
 מאיימין על עידי נפשות מכניסין אותם ומאיימין עליהם שמא תאמרו מאומד ומשמועה
 עד מפי עד מפי אדם נאמן שמענו וכו'. ולא בדיני נפשות בלבד עד מפי עד פסול
 אלא אפי' בדיני ממונות פסול הוא כמו בתלמוד²³ [אמרינן וליטעמך עד מפי עד
 דקתני בדיני נפשות הוא דלא אמרינן הא בדיני ממונות] אמרינן והא תנן אם אמ' הוא
 אמ' לי שהוא חייב לו ר' זוז לא אמ' כלום עד שיאמ' בפנינו הודה לו שהוא חייב לו
 ר' זוז אל[מ]א אע"ג דפסלי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות. אמנם כי העדות
 שמעידין בהודאת בעל חוב בדיני ממונות עדות הוא, והמודה בפני שנים שיש לחבירו
 בידו כך וכך ממון חייב לשלמו לו מפני שנתחייב בהודאת פיו,²⁴ אבל בדיני נפשות
 אינו כן, שאין סומכין על ההודאה, שאם יודה בעל דין שהרג בזמן שאין עדים בדבר
 אינו חייב מיתה אלא עד שיבואו שני עדים כשרים ויעידו שהרג את הנפש בפניהם
 כמו שאמרנו. הלא תראה כי יש מקצת בני אדם שיארעו להם יסורין וצרות עד שיקל
 עליהם המות מהם, ושלא יבואו להודות בדבר שלא עשו מפני שהם מבקשים המנוחה
 לנוח מן המצוקות שהם שרויים בהם, לפיכך אין אדם נהרג על הודאת פיו. ומצאנו
 כתוב בתורה כי מקצת קרוביו של אדם אינן כשרים להעיד עליו, ואם עדות קרוביו אין

21. דברים יז, ו.

22. סנהדרין לו ע"א.

23. שם לו ע"ב, והוספתי מה שכנראה דילג הסופר.

24. השווה קצות החושן, חושן משפט סי' לד ס"ק ד.

מקבלין עליו, על אחת כמה וכמה עדות שלו על עצמו שלא יהיה בה ממש כי הוא קרוב אצל עצמו יותר מקרוביו, וכמו שאמ' רז"ל²⁵ אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. ולעולם אינו חייב מיתה אלא בעדות בני אדם שהם כשרים וראויין להעיד עליו כפי מה שפירשו חכמינו ז"ל. ופוגעין בו העדים תחילה שנ' ²⁶יד העדים תהיה בו בראשונה וגו'.

נתקייים לנו מתוך דברים הללו שאין עדות מתקיימת בדיני נפשות אלא בזמן שתהיה עדות ברורה שהעדים [יודעים] אותה מחמת ההרגשות, כגון שהיו עומדין ורואין את הדבר, ואינה מתקיימת מחמת ראיות. ולא יקשה עלינו מה שנ' ²⁷ כי פיך ענה בך, וראשי ישיבות ז"ל ביארו ²⁸ מפני מה נהרג, ואמ' כי לא נתחייב הריגה משום הודאתו אלא משום טעם אחר הרגו ולא רצה דוד ע"ה שיגלה לו אותו הדבר שגרם הריגתו [אלא גילה לו דבר הודאתו כי העמלקי נהרג על פיו, ²⁹ וגילה לו דבר זה והדבר שגרם הריגתו] ³⁰ בודאי העלימו ממנו. והחזק והברור מכל הטעמים והתשובות שנאמרו בדבר זה הוא מה שאמ' רז"ל ³¹ ופי' כי לפיכך הרגו מפני שהיה עמלקי וה' ית' צוה אותנו וחייבנו למחות את זכר עמלק ולהכרית זרעו. ובפי' אלה מסעי אמ' רבינו שמואל ג"ע ³² תשובה אחרת ב[עניין] ³³ הריגתו ואתה תראה אותה שם. וראיתי ³⁴ רבינו שמואל ג"ע שאמ' בפירושו של פרשת ואתחנן ³⁵ כי אין הקב"ה נודע בעניין חייב המצות ידיעת ההרגשות, וסברת' בדבר זה כסברת אנשי הדברים.

25. סנהדרין ס ע"ב.
26. דברים יז, ז.
27. שמואל ב א, סז.
28. לא מצאתי.
29. השווה חינוך, סוף מצוה כו, ומנחת חינוך, שם, ס"ק ה.
30. נשמט מחמת הדומות, ונוסף בגיליון.
31. ראה מכילתא סוף בשלח, מהדורת הורביץ עמ' 156-187.
32. פירושו של רב שמואל בן חפני גאון לפרשת מסעי לא הגיע לידינו.
33. תוקן בגיליון. והשווה רמב"ם הל' סנהדרין סוף פרק יח.
34. מצוסס בחיבור בערבית של ר' נתנאל (פוזננסקי, הצופה לחכמת ישראל ו [תרפ"ב], עמ' 333), וזה תרגומו (אברמסון, עמ' 192-193): "אמר רבינו נסים ז"ל: וכבר ראיתי את רבינו שמואל גאון [בן] חפני ז"ל אומר בפירושו לפרשת ואתחנן ובספר ההדרכה (שתי מלים אלו חסרות בתרגום שלפנינו. על הספר ראה פוזננסקי, שם; אברמסון, שם; צוקר [לעיל, הערה 5], עמ' כא-כב) שהשם יתעלה לא יתכן שיודע ידיעת ההרגשות בשעת נתינת [הסלת] המצוות. הלך בזה בדרך ה'מדברים'. אמר [ר' נסים]: ואשר אחשוב אני בזה, וה' הוא הדיין הסוב ביותר בו, כי כל אחד מן הנביאים אשר דיבר ה' עמו ידע את מציאות ה' יתעלה ידיעה הרגשית לא יכנס לו בזה שום ספק והרהור".
35. ראה א' גרינבאום, "גדרי התשובה על פי הגאון רב שמואל בן חפני", סיני עז (תשל"ה), עמ' קח-קי; ותיקוניו של מ' זוקר, "קסעים מפירוש הגאון רב שמואל בן חפני על פרשת ואתחנן", עלי ספר ה (תשל"ח), עמ' 10-13, 22-23.